

впливає на їхній розвиток. З огляду на це, корупцію слід розглядати не тільки (а точніше, не стільки) як юридичну, а й як загальносоціальну, політичну та економічну проблеми суспільства та держави.

Виходячи з цього, **проблема протидії корупції — це проблема не лише відповідних правоохоронних органів, до компетенції яких закон відносить попередження, виявлення, розслідування корупційних проявів та прийняття по них відповідних рішень (органів прокуратури, міліції, податкової міліції, Служби безпеки, суду), а й інших державних органів, об'єднань громадян та ін.**

На мій погляд, проблема протидії корупції — це насамперед проблема політичного керівництва держави, яке визначає політику держави в усіх сферах суспільного життя.

Розуміння соціальної сутності корупції є відправним моментом у справі протидії цьому злу. Воно дає змогу не обмежувати протидію корупції правовим впливом, переважно у формі юридичної відповідальності за конкретні корупційні правопорушення, а з урахуванням усіх важливих аспектів корупції як соціального явища розробити і застосувати у такій протидії комплекс економічних, політичних, організаційних та інших заходів.

2. Корупція як соціальне явище при- таманне усім без винятку державам світу, вона — невід'ємний атрибут публічної влади. Корупція існувала, існує і буде існувати, доки існує держава і публічна влада. Відмінність різних держав у цьому плані полягає не у наявності чи відсутності корупції як такої, а в характері корупційних проявів, масштабах впливу корупції на економічні, політичні, правові та інші соціальні процеси.

Корупцію як соціальне явище неможливо викоренити (ліквідувати) в конкретній державі чи на якомусь конкретному етапі розвитку соціально-політичної системи. Максимум, що можна досягти у протидії цьому злу, — це зменшити її обсяги, змінити характер корупційних проявів; обмежити (локалізувати) сфери її розповсюдження, вплив корупції на економічні, політичні, правові та інші соціальні процеси. У західних країнах це називають контролем над корупцією.

Виходячи з цього слід визначати стратегічні та тактичні цілі протидії корупції, ставити завдання перед конкретними органами державної влади, вибирати засоби запобігання та боротьби з корупцією.

3. Виходячи з того, що корупція є системним соціальним явищем, успішна протидія цьому злу неможлива на підставі здійснення одноразових антикорупційних кампаній чи вибіркового застосування тих чи інших правових чи організаційних засобів. Така діяльність потребує науково обґрунтованого системного підходу.

Без суттєвого зниження рівня корупції, з одного боку, не може бути прогресу в економічному та політичному розвитку держави, реалізації принципу верховенства права, забезпеченні конституційних прав та свобод людини і громадянина, боротьбі із злочинністю. З іншого боку, поліпшення справ у кожній із зазначених соціальних сфер зумовлює зниження рівня корумпованості суспільства.

4. Корупція має місце там і тоді, де і коли державну владу починають неправомірно використовувати службові особи в особистих цілях або в інтересах третіх осіб.

5. Оскільки корупція є соціальним явищем, то юридична відповідальність за корупцію взагалі неможлива. Вона може наставати лише за конкретні акти неправної поведінки, в яких проявляється корупція як явище.

У загальному вигляді корупцію можна визначити як соціальне явище, яке охоплює всю сукупність корупційних діянь, пов'язаних з неправомірним використанням особами, уповноваженими на виконання функцій держави, наданої їм влади, посадових повноважень, відповідних можливостей з метою задоволення особистих інтересів чи інтересів третіх осіб, а також інших корупційних правопорушень, які створюють умови для вчинення корупційних діянь чи є приховуванням їх або потуранням їм.

МАЙНОВІ ФОНДИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО КООПЕРАТИВУ:

сутність та правова регламентація

Віталій Уркевич,

*аспірант кафедри
аграрного права
Національної юридичної
академії України
ім. Ярослава Мудрого,
м. Харків*

Одним із вихідних принципів створення і діяльності будь-якої кооперативної організації, в тому числі й кооперативу, є створення спеціальних майнових фондів — неподільного та пайового, кожний з яких має специфічний правовий режим. Цей принцип закріплено у статуті Міжнародного кооперативного альянсу 1966 р.¹ Щодо правової регламентації створення і діяльності сільськогосподарських кооперативів в Україні, то цей принцип також є вихідним і закріплений у Законі України «Про сільськогосподарську кооперацію».

Згідно зі ст. 10 Закону України «Про підприємства в Україні» майно будь-якого підприємства поділяється на фонди. Питання про визначення фондів та їх класифікацію досі є дискусійним. Аналізуючи погляди вчених щодо визначення фондів, можна погодитися з М. І. Козирем, що майнові фонди — це визначена, відокремлена частина майна, яка має своє цільове (господарське) призначення². Розмежування майна на фонди зумовлено потребами раціонального і продуктивного використання належних підприємству знарядь, засобів та продукції виробництва, а також економічно обґрунтованого розподілу одержаних доходів, постійного поповнення виробничих і невиробничих фондів³. В основу класифікації майна на фонди можуть бути покладені різні критерії — економічні властивості майна, його цільове призначення, характер використання майна тощо⁴. Відповідно майно підприємства утворює основні фонди, оборотні фонди, статутний фонд,

резервний фонд, резерв сумнівних боргів та ін.⁵

Специфікою створення і діяльності сільськогосподарського кооперативу є те, що за рахунок його майна формуються такі спеціальні майнові фонди, як пайовий і неподільний (ст. 21 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію»). Формування саме таких майнових фондів є однією з рис, що відрізняють кооперативні організації від будь-яких інших. Проте єдиною думки з цього питання поки що не існує. Деякі дослідники вважають, що характерною ознакою кооперативу є створення саме неподільного фонду⁶; інші, навпаки, називають особливістю правового режиму майна кооперативу існування в ньому пайового фонду⁷. Хоча, звісно, ані перші, ані другі не відкидають існування відповідно пайового та неподільного фонду у сільськогосподарському кооперативі. На нашу думку, особливістю правового режиму майна сільськогосподарського кооперативу є існування цих двох фондів (неподільного та пайового) у їх сукупності.

З позицій економічних відносин майно сільськогосподарського кооперативу поділяється на основні фонди та обігові засоби, виробничі запаси і незавершене виробництво, сировину, матеріали у виробництві, готову продукцію, гроші⁸; з метою регулювання процесу спрямування коштів підприємства — на фонд накопичення та фонд споживання⁹; з урахуванням цільового призначення фондів — на статутний фонд, резервний фонд, резерв сумнів-

¹Положення про організацію бухгалтерсько-го обліку і звітності в Україні: затверджено постановою Кабінету Міністрів України № 250 від 03.04.93 р.

²Аграрна реформа в Росії: правові проблеми і рішення / Отв. ред. З. С. Беляева и О. А. Самочик. — М., 1998. — С. 83.

³Кооперативне право. — С. 144.

⁴Право власності в споживчій кооперації України / За ред. В. І. Семчика. — К., 1996. — С. 73.

⁵Аграрне право: Навчальний посібник / В. М. Гайворонський, В. П. Жушман, В. М. Корнієнко та ін.; За ред. В. П. Жушмана. — Харків, 1997. — С. 98.

¹Кооперативне право. Підручник для кооперат, сільськогосп., економ., юрид. вищих навч. закладів і фак. / За ред. чл.-кор. НАН України В. І. Семчика. — К., 1998. — С. 146.

²Козирь М. П. Объекты права колхозной собственности и их правовой режим. — М., 1956. — С. 87.

³Примірний статут колгоспу: Науково-практичний коментар / В. З. Янчук, В. С. Шелестов, І. О. Серета та ін.; За ред. В. З. Янчука. — К., 1988. — С. 60.

⁴Морозов И. Н. Правовое положение фондов колхоза. — Минск, 1977. — С. 8.

них боргів тощо¹. Це не виключає можливості існування спеціальних натуральних фондів – фонду оплати праці, насінневих, фуражних тощо. Розмежування ж майна сільськогосподарського кооперативу на пайовий та неподільний фонд відображає специфіку майнових відносин, що існують між самим кооперативом та його членами і має самостійне юридичне значення.

Концепція створення неподільного та пайового фондів кооперативних організацій виникла не випадково, вона має свою історію. Ідея існування неподільного фонду зародилася разом із самою кооперацією і була розроблена – у Франції – Бюше, у Німеччині – Райфайзеном². Вперше ідея неподільного фонду була висловлена «батьком» англійської кооперації Кінгом, учнем Р. Оуена. Створення запасного неподільного капіталу вважалося обов'язковим і згідно з Положенням про кооперативні товариства та їх спілки, прийнятим у Росії 20.03.17 р.

Оскільки радянські колгоспи за часів свого заснування були проголошені кооперативними організаціями, то відповідно і колгоспне право також має досить багату історію існування і правового регулювання цих майнових фондів. Перші статuti колгоспів (1918–1926 рр.) не знали неподільного фонду. Прообразом його можна вважати інвентарний фонд, створення якого передбачалося Положенням про соціалістичний землеустрій і про заходи переходу до соціалістичного землеробства, затвердженого ЦВК РРФСР 14.02.19 р.³

Вперше питання про створення неподільних фондів у колгоспах здобуло свого правового закріплення у 1927 р. – у Постанові ЦВК і РНК СРСР «Про колективні господарства»⁴. Слід зауважити, що назва «неподільний» щодо певного фонду з'явилася не відразу. До прийняття Примірного статуту сільськогосподарської артілі 1935 р. цей фонд називався «неподільні кошти», «неподіль-

ний капітал», «інвентарний фонд»⁵. Примірні статuti сільськогосподарської артілі 1930 і 1935 років визначали, що частина усуспільненого майна зараховується до неподільного фонду, а частина – є пайовим внеском колгоспника. Колгоспники за статутом надавалися право одержати пай у разі виходу зі складу колгоспу. Будь-якої матеріальної винагороди за усуспільнене майно селянин не отримував⁶. Але норми Статуту 1935 р. про пайовий фонд і повернення паю перестали існувати за непотрібністю. Вийти з колгоспу однаково було важко: у колгоспників не було паспортів, відпрацьовані в колгоспі роки не включалися до загального трудового стажу. І вже в Примірному статуті колгоспу 1969 р. не було й згадки про пайовий фонд, члени колгоспу були позбавлені права на усуспільнене майно, яке за допомогою такого способу перетворилося на виключну власність колгоспу. Таким чином колгоспами було втрачено таку ознаку правового статусу кооперативної організації, як можливість повернення пайового внеску при припиненні членських відносин⁷. Аналогічні положення містили в собі й норми Примірного статуту колгоспу 1988 р.⁸. Отже, колгоспники були фактично позбавлені економічної можливості виходу з колгоспу, вони втратили економічний стимул для участі в його діяльності.

Перші кроки до виправлення такого становища було зроблено Законом СРСР «Про кооперацію в СРСР» 1988 р., де передбачалася можливість створення спеціального часткового фонду членів кооперативу (колгоспу) (п. 2 ст. 36 Закону).

Результатом дослідження правової природи часткового фонду колгоспів стало визнання того, що він не був пайовим фондом у повному розумінні цього слова, але деякі науковці вважали, що цей фонд виконує роль внесків членів колгоспів⁹, є своєрідним пайовим капіта-

лом членів кооперативу (колгоспу)¹. Проте це не тотожні поняття: якщо пайовий капітал у класичній кооперації створюється за рахунок внесків членів кооперативу, то частковий фонд – за рахунок частини вартості майна колгоспу, що створювалася за рахунок праці його членів².

Деяко пізніше, вже після розпаду СРСР, серед науковців розгорнулася досить гостра дискусія щодо доцільності існування неподільного фонду взагалі, оскільки потребу у створенні неподільного фонду історично було визнано соціалістичною. Цей фонд пов'язували з адміністративною системою управління, а звідси вважали його непотрібним у ринковій економіці³. У відмові від неподільних фондів, зарахуванні всього майна на внески колгоспників, вбачали навіть реальну можливість збереження колгоспів від розпаду⁴. Противники цього погляду зауважували, що все майно кооперативу не може ділитися на паї, оскільки неподільний фонд – це економічний і правовий фундамент, що дає змогу в деяких рамках стабілізувати діяльність будь-якого кооперативу⁵. Цю точку зору поділяв і Міжнародний кооперативний альянс, який у резолюції 1995 р. визнав, що неподільний фонд є корисним для кооперативів, тому що без нього важко забезпечити розвиток, конкурентоспроможність, життєздатність на ринку⁶.

Але врешті-решт, оскільки майже усі колгоспи були перетворені в Україні у колективні сільськогосподарські підприємства, то все майно, яке раніше належало до неподільного фонду, було включено до пайового фонду майна членів КСП (ст. 9 Закону України «Про колективне сільськогосподарське підприємство»), що не є виправданим. Переведення неподільного фонду КСП до пайового в багатьох випадках стимулювало розпад колективних підприємств, оскільки вони були позбавлені майнової бази своєї діяльності. Не перед-

бачає утворення неподільних фондів і Закон України «Про споживчу кооперацію».

Щодо сільськогосподарської кооперації, то в Законі України «Про сільськогосподарську кооперацію» закріплено правило, згідно з яким формування у цих організаціях як пайового, так і неподільного фонду є обов'язковим. Пайовий і неподільний фонди – це дві противици, на ґрунті яких формуються справедливі майнові відносини між кооперативом та його членами, забезпечуються інтереси його членів і кооперативу, в тому числі його цілісність і стабільність діяльності⁷. Ці фонди мають особливий правовий режим, під яким слід розуміти сукупність усіх правомочностей власника щодо них; характеристику джерел їх утворення, примноження, розподілу; способи виникнення на них у членів кооперативу й самого кооперативу права власності та способи його припинення, а також властиві цим фондам форми вчинення з ними юридичних дій та правової їх охорони⁸. Так, відповідно до Закону, неподільний фонд утворюється за рахунок вступних внесків та майна кооперативу (за винятком землі). Пайові внески членів кооперативу до нього не включають. Вступними внесками формування неподільного фонду лише започатковується. Надалі він поповнюється вартістю майна, яке накопичується кооперативом у процесі його діяльності – за рахунок відрахувань від доходу кооперативу. Оскільки в Законі України «Про сільськогосподарську кооперацію» визначено форму, в якій можуть робитися вступні внески, а саме – грошову, то, як справедливо зауважує О. Онищенко, внесення вступних внесків до неподільного фонду в грошовій формі може стримувати процес створення сільськогосподарського кооперативу⁹, адже ні для кого не є секретом те матеріальне становище, в якому перебувають нині мешканці сільських районів.

Слід погодитися з тим, що кооперативний принцип створення неподільного резерву ґрунтується на тому, що мета кооперативної діяльності – не накопичення капіталу для подальшого розподілу між окремими членами кооперативу, а

¹Положення про організацію бухгалтерського обліку і звітності в Україні: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 03.04.1993 р. № 250 // Урядовий кур'єр. – 1993. – 22 квітня.

²Палладина М. И. Закон о сельскохозяйственной кооперации – значительное ли правовое достижение? // Государство и право. – 1996. – № 6. – С. 93.

³Положение о кооперативных товариществах и их союзах. – Х., 1917. – 30 с.

⁴Козырь М. И. Право колхозной собственности в период развитого социализма. – М., 1985. – С. 176.

⁵Козырь М. И. Сельскохозяйственная кооперация в России: проблемы совершенствования правового регулирования // Государство и право. – 1998. – № 11. – С. 28.

⁶Иванов Г. В. Правовое положение неделимого фонда колхозов. – М., 1958. – С. 5.

⁷Аграрное право Украины / За ред. академика АПН, проф. В. З. Янчука. – К., 1996. – С. 144.

⁸Беляева З. С. Правовые проблемы «разгосударствления» колхозов // Советское государство и право. – 1991. – № 8. – С. 65.

⁹Примірний статут колгоспу: Науково-практичний коментар / В. З. Янчук, В. С. Шелестов, І. О. Серета та ін.; За ред. В. З. Янчука. – К., 1988. – 304 с.

¹⁰Козырь М. И. Право колхозной собственности на этапе перестройки и обновления социалистического общества // Право собственности в условиях совершенствования социализма. – М., 1989. – С. 90.

¹Беляева З. С. Правовые проблемы «разгосударствления» колхозов // Советское государство и право. – 1991. – № 8. – С. 66.

²Беляева З. С. Правовые проблемы «разгосударствления» колхозов // Советское государство и право. – 1991. – № 8. – С. 66.

³Абова Т. Е. Производственные кооперативы в России. Правовые проблемы теории и практики // Государство и право. – 1998. – № 8. – С. 78.

⁴Семчик В. И. Кооперация и право. – К., 1991. – С. 39.

⁵Козырь М. И. Сельскохозяйственная кооперация в России: проблемы совершенствования правового регулирования // Государство и право. – 1998. – № 11. – С. 29.

⁶Абова Т. Е. Производственные кооперативы в России. Правовые проблемы теории и практики // Государство и право. – 1998. – № 8. – С. 78.

⁷Семчик В. И. Концепция правового регулирования утворення пайових і неподільних фондів у кооперативних організаціях // Правова держава України: Проблеми, перспективи розвитку. Короткі тези доповідей та наук. повідомлень республ. Науково-практ. конференції 11 листопада 1995 р. – Х., 1995. – С. 221.

⁸Аграрное право Украины. – С. 140, 141.

⁹Онищенко О. Сільськогосподарські виробничі кооперативи: оцінка положень формування і функціонування // Економіка України. – 1999. – № 1. – С. 58.

скоріше створення кооперативного капіталу, що використовується на загальне благо всіх членів кооперативу. При виході з кооперативу члени отримують тільки ту суму, яку вони внесли при вступі. Як переконливо аргументує В. Семчик, після виходу з кооперативу член не може претендувати на будь-яку частину неподільного фонду. Те, що вони вклали у створення цього фонду, перетворюється на неподільний громадський капітал. Згідно з цим принципом, навіть у разі припинення діяльності кооперативу, цей громадський капітал не повинен розподілятися між членами кооперативу, а має використовуватися для інших кооперативних цілей. Розподіл майна кооперативу при ліквідації між його членами суперечить кооперативним принципам, тому що неподільний фонд не повинен ділитися між членами кооперативу¹. На жаль, чинне законодавство України відійшло від цього правила (див. ст. 38 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію»). Також доцільно було б підкреслити в тексті Закону, що до неподільного фонду (як і до пайового) частина майна сільськогосподарського кооперативу зараховується у вартісному вираженні. Фонди кооперативу не мають майнового змісту. Майно, частину вартості якого становить вступний (пайовий) внесок члена кооперативу, не розподіляється в натурі і у виробничій діяльності функціонує однаково з усіма іншими засобами виробництва, вартість яких входить до неподільного (пайового) фонду. Отже, треба казати не про те, що «неподільний фонд утворюється за рахунок вступних внесків та майна кооперативу», а про те, що до неподільного фонду включається вартість вступних внесків та іншого майна кооперативу (адже вступні внески також є його власністю (майном), оскільки їх вартість включається до неподільного фонду після передавання таких внесків членами кооперативу).

Якщо раніше серед характерних рис неподільного фонду майна називали неподільність, незменшуваність, постійне збільшення та цільове використання², то за сучасних умов серед цих рис можна назвати особливі джерела його утворення (вступні внески та майно кооперативу), неподільність (члени кооперативу не мають права претендувати на його частку) та цільове використання (цей фонд пови-

¹Право власності в споживчій кооперації України. – С. 88.

²Алиева Ш. А. Некоторые вопросы совершенствования правового регулирования колхозной собственности // Научные основы нового Примерного Устава сельскохозяйственной артели. – М., 1966. – С. 157.

нен використовуватися на загальнокооперативні цілі)³. З урахуванням цього можна зробити висновок про те, що неподільний фонд – це частина власності сільськогосподарського кооперативу у вартісному вираженні, до якої включається вартість вступних внесків та іншого майна кооперативу, що характеризується неподільністю та цільовим призначенням.

Щодо пайового фонду майна, то згаданий вище Закон не містить майже ніяких правових норм, які б визначали його правовий режим. Виходячи з того, що пайові внески членів кооперативу не включаються до неподільного фонду, можна зробити висновок, що саме вони й утворюють пайовий фонд. Оскільки законодавчого визначення поняття «пайовий внесок» не існує, а в юридичній літературі є різні точки зору, то можна погодитися з тим, що пайовий внесок – це грошові кошти і матеріальні ресурси у вартісному вираженні, які вносяться громадянами і юридичними особами для створення і діяльності кооперативу⁴. Пайовий внесок – це показник майнової участі члена кооперативу в його господарській діяльності. Разом із вступними внесками вони становлять первісний капітал, що є початковою матеріальною базою господарської діяльності кооперативу. Пайовим внеском можуть бути гроші або майно. В останньому випадку майно має бути оцінено органами управління сільськогосподарського кооперативу. Після передавання майна кооперативу у його члена виникає право на пай, тобто на частку в майні кооперативу у вартісному вираженні⁵. Отже, між кооперативом і його членами існують зобов'язувальні майнові правовідносини, які з приводу пайових внесків припиняються виконанням зобов'язання. Обов'язку кооперативу видати пайовий внесок у грошовій формі кореспондує право його члена, який вибуває, вимагати повернення.

Проте треба чітко усвідомлювати, що пайовий внесок і пай це одне не й те саме. Їх слід чітко розмежовувати. До паю, основу якого становить пайовий внесок, включаються також додаткові внески (якщо такі є) та частка майна кооперативу, яку було розподілено на паї членів (кооперативні виплати)⁶. На жаль, норми Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» не тільки не дають чіткого розмежування понять «пай» та «пайовий

³Кооперативне право. – С. 145, 146.

⁴Кооперативне право. – С. 144.

⁵Кооперативне право. – С. 145.

⁶Абова Т. Е. Производственные кооперативы в России. Правовые проблемы теории и практики // Государство и право. – 1998. – № 8. – С. 78.

внесок», а й фактично ототожнюють ці категорії.

За сучасних умов правовий режим пайового фонду майна сільськогосподарського кооперативу характеризується такими ознаками, як специфічне джерело його утворення (пайові внески (обов'язкові та додаткові)), його подільність, зворотність внесків (у разі вибуття члена кооперативу йому повертається пай), а також нарахування відсотків (кооперативних виплат) з доходу кооперативу в установлених розмірах¹. До пайового фонду входить не майно, не майнові фонди, а лише його вартість. З урахуванням цього пайовий фонд – це частина власності сільськогосподарського кооперативу у вартісному вираженні, до якої включається вартість пайових внесків члена кооперативу, що характеризується подільністю, зворотністю внесків, а також нарахуванням відсотків з доходу кооперативу в установлених розмірах.

Щодо регулювання відносин, пов'язаних із формуванням земельного масиву сільськогосподарського кооперативу, то як було зазначено вище, з одного боку, земля (її вартість) не входить до складу неподільного фонду (ст. 21 Закону), а з іншого, – вона може входити до складу пайового фонду, оскільки виступає як пайовий внесок (статті 1, 20 Закону).

Формулювання ст. 20 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію», відповідно до якого «члени кооперативу передають право користування належною їм земельною ділянкою кооперативу як пайовий внесок» не зовсім вдале. Як зауважує О. Онищенко, член кооперативу може передати належну йому земельну ділянку кооперативу або як пайовий внесок з одержанням певних нарахувань на пай, або ж у користування за певну плату². Слід погодитися з позицією В. І. Семчика про те, що як і будь-який пай, право користування земельною ділянкою, що передається кооперативу, також повинно бути обчислено в грошовому вираженні і зараховано до пайового фонду³. На практиці обчислити право користування земельною ділян-

¹Кооперативне право. – С. 144, 145; Право власності в споживчій кооперації України. – С. 80.

²Онищенко О. Сільськогосподарські виробничі кооперативи: оцінка положень формування і функціонування // Економіка України. – 1999. – № 1. – С. 60.

³Семчик В. І. Організаційно-правові засади діяльності сільськогосподарської кооперації // Правова держава: Щорічник наук. праць. – К., 1998. – Вип. 9. – С. 212.

кою надто складно. Отже, треба підкреслити в тексті Закону, що як пайовий внесок може передаватися або ж земельна ділянка, або ж право користування нею.

Таким чином, вартість земельної ділянки може входити або до пайового фонду сільськогосподарського кооперативу (в разі передавання її членом як пайовий внесок), або ж до складу неподільного фонду (при передаванні її у користування кооперативу або при придбанні її кооперативом у власність не внаслідок отримання від члена як пайовий внесок). Якщо як пайовий внесок до кооперативу передається право користування земельною ділянкою, то воно, здобувши відповідну грошову оцінку загальних зборів кооперативу, входить до пайового фонду майна (у вартісному вираженні).

Насамкінець слід зауважити, що на відміну від інших фондів сільськогосподарського кооперативу, пайовий та неподільний фонди існують протягом усього часу існування самого кооперативу. Вони формуються разом з утворенням сільськогосподарського кооперативу і припиняють своє існування з припиненням його діяльності. Розміри цих фондів є рухомими, змінюваними.

Отже, правове регулювання створення й функціонування майнових фондів сільськогосподарських кооперативів в Україні не є досконалим. Слід усунути існуючі вади Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» та посилити роль внутрішнькооперативних нормативних актів у регулюванні цих відносин (у кожному кооперативі крім Статуту повинні бути прийняті Положення про пайовий і неподільний фонди, Положення про кооперативні виплати на паї тощо). Крім того, кожен кооператив повинен знайти оптимальне співвідношення розмірів пайового та неподільного фондів (наприклад, розмір неподільного фонду можна обмежити або конкретною величиною в гривнях, або у відсотках до пайового фонду⁴), та закріпити його у своїх локальних нормативних актах. І саме Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» не повинен залишати поза увагою і стояти осторонь цього, а як спеціальний законодавчий акт має визначити загальні, концептуальні і водночас чіткі та конкретні підходи щодо правового режиму пайового та неподільного фондів сільськогосподарського кооперативу.

⁴Онищенко О. Сільськогосподарські виробничі кооперативи: оцінка положень формування і функціонування // Економіка України. – 1999. – № 1. – С. 59.